

Titel: Forslag hvorledes den overhaand tagende Fattigdom til største Deel kan afhjelpes og formindskes udi alle Stænder, samt Folke-Formeerelsen, som en klar Følge deraf, tilforladelig befordres.

Citation: "Forslag hvorledes den overhaand tagende Fattigdom til største Deel kan afhjelpes og formindskes udi alle Stænder, samt Folke-Formeerelsen, som en klar Følge deraf, tilforladelig befordres.", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 8, ?, 1771*, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_008-shoot-workid1_008_012.pdf (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 8

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Kiøbenhavn 1771.

Forslag

hvorledes den overhaand tagende

Fattigdom

til største Deel

kan afhjelpes og fomindskes

udi

alle Stænder,

samt

Folke-Formeerelsen,

som en klar Følge deraf,

tilforladelig befordres. Kiøbenhavn 1771.

2

3

Det har til alle Tider hos de Retsindige været en forhadet Sag, at en utrængende Betjent gives tvende eller flere Embeder paa engang, og at derimod en trængende og oftest klogere Solicitant maae gaae hjælpeløs.

Intet er mere almindeligt, end at den Trængende sættes til Side, og at den, som har nok, skal endnu have meere; Man kunde derfor lettelig falde paa de Tanker, at ikke Meriter, men Penge, som behændig appliceres, befordrer saadannes Lykke.

Gid alleene disse Linier paa de fornuftige Fattiges Vegne kunde blive værdige at nyde Monarkens Bifald! Saadant vilde vist komme de Trængende til gode og forhindre Fattigdommens hyppige Formeerelse udi alle Stænder.

Det er en ubestridelig Sandhed, at dersom de mange dobbelte Embeder bleve Delte, kunde flere Familier underholdes; Dersom De Fattige og Trængende bleve befordrede frem

4

for de Riige, og frem for dem, som, foruden Embede, havde nok at leve af, vilde Ligevægten og en ønskelig Symmetrie udi Statens Legeme bedre blive iagttaget.

I Henseende til de dobbelte Embeder synes det, at Cantoren burde leve af Cantoratet, og overlade Bedemandskabet til en trængende beqvem; Vox-Leverandeuren leve af Leverancen, og Bedemanden af Bedemandskabet.

Jeg er af de uforgribelige Tanker, at enhver Kiøbenhavns Borger haver Grund at ønske, at Handelsmand og Borgemester bestod af tvende Personer, Syndicus og Brygger ligesaa af to, især da Lønningen er en vis Indtægt Kiøbmandskabet og den borgerlige Drift en uvis Fordeel, hvilken maae opnaaes ved Speculationer, om de endog stride imod Embeders Pligter og Stadens Nytte, saasom: at gjøre dyr Bid for at præstere sine udenlandske Commissioner, og forbedre sin egen Casse med gode Courtager og Provisioner, item: visse Forhøvelser.

Videre: Byefoged Tjenesten i Kiøbenhavn er af saa anseelig en Importance, at den riigelig kan føde en værdig Mand uden Caracteer, saa at den ikke behøves at understøttes

5

ved et Assessorats Indkomster. Det var derfor at ønske, at en Procurator, som ved et besynderlig god Forhold havde bragt sig udi Renomee og Credit, kunde allene have Adgang til saadan et Embede paa sine ældre Dage; thi Etatz-Raadskabet og Byefogderiet ere jo dog ikke Poster der ere saa forbundne og sammenhængende som Quarteer-Commissairen og hans Sløjfe, thi disse to Ting veed man ere uadskillelige i Embedets Forretninger, og bør saa være; i hvorvel man og her kan sige, at ingen Regel er saa nye eller saa stricte, at den jo kan tage imod Exception. — Aber was thut die Liebe nicht, siger Tydsken:

Jeg kunde opregne endeel som ere saa rigelig aflagde, at, uagtet de have saa store Midler at de deraf rundelig kunde leve, dog have saa mange Embeder og saa mange overflødige Embeds Indtægter, at 2 eller 3 Familier kunde deraf leve honet; Men jeg vil lade det beroe ved et par Exempler, og erindre, at det er ikke nok dermed, at Secretariat-Sagen og Commissaire-Lønningen følges ad, til at fylde Capitalistens Chatol-Casse, eller at forhøye den udlaanende Prioritets-Summa, men man kan desuden ved ringe Efterspørsel, og, som er artig nok i disse besværlige Tider, uden Penge faae at see en Bogholder, en Archivarius og en Commissarius samlet udi en eeneste

6

Person, hvis aarlig staaende Løn derfor er 1450 Rdlr., og ikke desto mindre haver denne saa umaadelig befordrede Mand ey allene et ordinaire Begreb, men han haver endog for Aar siden faaet 10000 Rdlr. med sin Kone, og for nyelig en Arv paa andre 10000 Rdlr. Her er Penge, men hvor ere Meriterne? Ingen brav Mand misunder ham sine Penge, men ingen Veltænkende Undersaat kan unde ham, eller nogen anden høybemidlet, Tjenester, saa længe der ere saa mange duelige Mænd og ferme Subjecter som sukke efter det tørre Brød for sig, Kone og mange Børn, men ikke kan erholde nogen Emploje eller Levebrød formedelst flige umættelige Sluge-Halse.

Jeg er paa den Fattiges Vegne saa ivrig denne Sag, at jeg kunde ønske den eller de tilstrækkelig, og som det heder et vist Sted, med følelig Mulct corrigeret og revset, som have vovet og maaskee endnu den Dag i Dag er vove ved deres Propositioner at gjøre saa aabenbare fornærmelser en allene imod de fattige og trængende Subjecter, men endog imod Staden og det ganske Fædreneland.

Kiøbenhavns nu værende Politiemester, der med ønskelig Redelighed og en særdeelees Indsigt forestaaer sit Embede, haver, som en Følge af sin berømmelige Nidkærhed, vriset ved

7

Embeders Bortgivelse en Vey, som man maatte ønske kunde blive almindelig antaget.

Det er i Anledning heraf, at jeg frit ud maa bekende, at intet er nyelig forekommet mig meere tvetydig, end at Adresse-Contoirtet, som ved igjentagne Forsøg gjør sig Uleyligbed med, endog lige indtil den pure Ækelhed at berømme saadanne Subtiliteter, som ere avlede enten hos Principalerne selv eller deres Clienter, eller maaskee Patroner eller Interessenter, ikke have lagt Mærke til eller gjort sædvanlig Harange over saa efterfølgelig et Exempel paa Virkningen af en oplyst Embedsmands redelige Intention; Men saadan Afvigelse giver kun en slet Tillid til dette Contoirts Jugement og Inclinationer for det slags Reelle, som løber uden for dets egne eller Clienters Indfald og Fordeel; thi enten bør de Herrer Contoirister tie til alle nyttige Inventioner, eller og tale om dem alle, fornemlig, naar de, som her, ere dem lige vel bekendte. Men nok herom.

Det er ald Eftertanke og Imitation værd, at vores redelig sindede Politiemester haver offentlig inviteret Candidater til de under hans Direction oprettede Betjener, og at han ikke ligesom i Smu og forinden nogen almindelig Ansøgning kunde finde Tæd, haver destineret eller bortgivet de nye oprettede Quarteer-Tjene-

8

ster til dem som havde det mindst nødig, men haver med Overlæg og uden Hensigt til andet end personlige Qualiteter, saasom Ædruelighed, Fornuft & c. antaget udaf Mængden dem som havde, i Betragtning af deres forrige Opførsel, de beste Formodninger for sig.

Det eneste, hvorved Politimesteren i Anledning af disse Embeders Bortgivelse kunde have paadraget sig en meget fiin men ingenlunde en grov journalistisk Critique, kunde maaskee bestaae udi: at han har udsøgt af det sig efter offentlig Invitation anmeldede Borgerskab honette Mænd (thi en Fattig kan vel og være honet) til at indtage de forrige Politie-Betjeneres Pladser og Embeder; Men derimod ophøyet sine forrige Politie-Betjener til Controlleurer og Inspecteurer over disse ulykkelige Borgere. Man kunde snart troe, at her var begaaet et hysteron proteron; thi det synes efter alle gode Distinctions-Regler, at de habileste af de forrige Politie-Betjener burde blevet Quarteer-Commissairer, om dette franske Prædicat endelig skulde gives; men de inviterede Candidater, som Borger-Mænd, der have adelige Privilegier, derimod været bestikket til

Controleurer eller Inspecteurer. Derved meenes tillige, at den Kongelig Anordning, hvorved ingen Livree Betjent maa gives offentlige Embede, havde paa saadan Maade været

9

mindre illuderet, og mere præcise respecteret; thi det er bekendt, at de forrige Politie-Betjenter have til største Deel, om ikke alle, tilforn været Livree Domestiquer. Dog, hvorfor skal man sige meget herom; thi alle vore Forandringer uagtet, kan det vel endnu Heede, som en vis Byefoged her i Staden svarede en af sine gode Venner, som gjorde ham Erindring, fordi han af egen Myndighed tillod, at et ved sig selv aflivede Fruentimmer blev i Stilhed om Aftenen begravet: En gjort Gierning er halv forsvaret.

Men i hvorom alting er, saa er det høystpriiseligt, at den Fattige og ikke den rige Borger haver faaet disse Tienester; thi naar endog til Klæder og øvrige Eqvipage medgaaer 50 Rdlr. aarlig af Gagen, saa kan dog en Qvarteer-Commissaire for de øvrige 50 Rdlr. have til sig selv, Kone og Børn et heelt Aar igiennem Brød og Øll, hvorved hans Familie altsaa er reddet fra den Ulykke, at sulte ihjel. Huuslejen faaer Verten at sørge for, i Fald Qvarteeret ikke af Medlidenhed vil gjøre Sammenskud.

En af vores brugbareste Stats-Regler har hidindtil været, at en riig Mand er en klog Mand, men en fattig Mand en Dosmer.

10

Men, Himmel, hvilken for Land og Riger høystskadelig Maxime er saadant ey at tænke og handle paa! ja jeg vover frit at sige, og kan alletider gotgjøre, at Danmarks nærværende Hylen, Mangel og Klage i alle Stænder er tildeels en Følge af dette bizarre System.

Saa længe de Store skal sluge de smaae, saa længe de Rige skal hjælpes paa alle muelige Maader, saa længe den Fattige skal stødes til Side fra Embeder, og den Rige og mindre trængende beforders dertil; Saa længe bliver Fattigdommen, som er et Riges tærende Sygdom og Statens ædende Kræft, ubodelig og incurabel.

Der er altsaa efter mine Tanker intet andet Raad imod den Dag fra Dag tiltagende Fattigdom, Nød og store Elendighed i alle Stænder, end omtrænt disse Remedier:

1.) Alle Additioner af Embeder skulde herefter aldeles ophøre, og et hvert Embede placeres med sin egen Mand.

2.) Naar tvende eller flere lige dygtige eller dygtige Subjecter søgte en ledig Tjeneste, burde den fattigste foretrækkes den rigere (Cassa Betjenter, som manglede Caution, undtagen)

11

3.) Alle nu værende Betjenter, som beviislig eyedee saa meget, at de af deres private Midlers Interesse kunde have en maadelig Udkomme, enhver efter sine Omstændigheder, burde, imod en taalelig og reguleret pension fra Successor, overlade pladsen til en trængende Solicitant, som havde de til Embedet udfordrende Qvaliteter.

4.) Alle Exspectancer være gandske og aldeles

uefterretlige og indleveres, dog Exspectancerne, naar de vare trængende personer, beholde Remedium Supplicationis ved forefaldende Vacance.

5.) Ingen Betjeninger bortgives førend de

vare publicerede vacante, thi det hændes ofte, at Tjenester ere til Proponenternes Favoriter bortgivne førend nogen mere beqvem eller berettiget har kunde faaet Vacancen at vide (Herom giver de civile promotioner ved adskillige Collegier god Oplysning.)

6.) Enhver Embedsmand burde forrette

det principaleste udi sir Embede, og ikke uden i Sygdoms eller andre gyldidige Tilfælde lade saadant ved en Fuldmægtig skee. Der vilde altsaa erfares

12

hvorvidt endeel af vores nu værende Embedsmænd vare skikkede til det dem betroede Embedes Forvaltning.

Endelig vilde det være nyttigt for det

7.) At adskillige rigelig belagde Tjenester bleve dividerede, enhver efter sine Revenuers Storlighed.

Det er meget forstaaeligt, at naar fattige Sollicitanter bleve efter deres Capacite befordrede, vilde saadant endog have sin virkende Indflydelse paa Borgerens Næring og Velfærd, thi mange Borgere og andre private ere blevne og daglig blive meget fornærmede og medtagne, fordi der kan intet faaes, hvor intet er eller intet kommer.

Der behøves ey heller mere end blot at læse mine Propositioner for at indsee, at, naar de bleve iværksatte, vilde Folke-Formeerelsen, som er et Lands Stykke, blive en naturlig og u-udeblivelig Følge deraf.

I Anledning af forestaaende 7de Post kunde Byefoged- og Byeskriver- samt Underfoged-Tjenesterne i Kiøbenhavn trænge til en rimelig Division..

13

Det er en almindelig Klage, at Tingsvidne-Sagerne ved Kiøbenhavns Byering ligge saa forunderlig tilbage, at Vidner kan efter Foreleggelse og igientagne Tilsigelser møde 7, 8 a 10 gange, og dog ikke blive admitterede formedelst Sagernes Mængde.

I forrige Tider, da hverken Kiøbenhavn eller Christianshavn havde saa mange Indbyggere som nu, havde hver Deel sin egen Magistrat, sin egen Byefoged, sin egen Byeskriver og sin egen Underfoged.

Det vilde ey alleene blive tjenlig for Rettens Fremme, men endog for trængende Subjecter, at Christianshavn blev igjen restitueret sin egen Dommer, sin egen Byeskriver og egen Underfoged, og at Kiøbenhavns Byeting for dets Vidtløftigheds skyld blev atter deelet udi Dom-Sager og Tingsvidne-Sager; Dommer-Embedet og dertil hørende Dom-Skriver være for sig; Men til at afhøre Vidner være en à parte Commission, som kunde bestaae af en Vidne-Commissarius og en Vidne-Skriver; Eller og Staden kunde inddeles udi 2de Districter, ligesom ved det civile Auctions-Væsen er introduceret, da for hver District kunde beskikkes en egen Byefoged og en egen Byeskriver.

14

I Henseende til Underfoged-Tjenesten, da haver stedse været 2de Underfogder, indtil dm nu værende ved sin Med-Colleger Underfoged Niels Bechs Dødsfald fik udvirket, at han erholdte begge Tjenester alleene; Ham blev vel paalagt at være Actor imod alle Delinqventer under Stadens Jurisdiction, men efter en kort Tiids Forløb fandt han Leylighed at delibereeres derfra; paa hvad lovlig Fundamente viides ey, men det viides, at Underrets- Procuratorerne, som have ingen fremmet Tilstød, der kunde erstatte deres derpaa spildende Tiid og Umage, have for mange Aar siden bestandig gratis opvartet disse hans Official-Forretninger; Derimod haver han drevet sin Lykke og sine Insinuationer saa høyt, at han ved at have været tillige Tilsyns-Værge udi adskillige Stervboer, haver samlet sig betydelige Capitaler, og eyer nu en af de beste Brygger-Gaarde, hvis Drift han fortsætter, uden at være betynget med de personelle Onera, som burde være tilfælles for alle Borgere i Almindelighed.

Til Beslutning er det ikke allene jeg, men endog hver redelig sindet Patriot der sukker og

Monark! toe Rigers milde Fader!

i Naade dog det farlige System:

15

Den Riige hielpes skal, den Fattige man hader, Ja! kalder Armod's Dyd et aabenbar Problem. Man støder Rigdom frem, men Fattigdom tilbage;

Dog det er soeeklart: den Rige vover alt, Hvad han i Tanke faaer, thi han ved Kunst

kan mage,

Han slipper vel derfra, om det er nok saa galt. En Fattig derimod Heel cautere maae handle, Saa kjær hans Embede og Velfærd hannem

er,

At han sig ikke selv skal til et Nul forvandle, Og falde hovedkulds i forrig Trængseler.

En Konge veed ey alt, Han have maae Ministre, Som tale Landets Tarv og søge Kongens Gavn; I Herrer af det slags! tee Eder ikke bistre Imod den Fattige, men siig hans rette Navn, Naar Eder bliver spurt; I ellers vist kan vente, At Danner Kongens Dom vil Eder ramme snart, Og I vil sikker nok den Straf med eet indhente, Som er bereed for dem, der ligne

Saadan Art.

16